

Formující síla mnišského conversatio (způsobu života)

Úvod

Svatý Benedikt koncipoval mnišský den tak, aby byl mnich formován každou jednotlivou činností, celým průběhem dne a jeho atmosférou. Co je v osobnosti jako celku kalné a dvojznačné (tedy nejen v jedné z vlastností dané osobnosti), ať je pročištěno, co je nemocné, ať je uzdraveno, co je rozpolcené, ať je sjednoceno. Tato koncepce je zcela prostá - je křesťanská! Vždyť naše víra má takovou hloubku, dosah a sílu, že se vším, co je lidské, ba dokonce se vším, co existuje, se může vyrovnat a nabídnout pro všechno klíč k pochopení - a to ne klíč abstraktní, ani stranický, ideologický, ani nátlakový, nýbrž klíč podivuhodně harmonický.

Kdo chce vzdělat a vychovat mladé lidi, musí být v první řadě sám přesvědčen o síle křesťanské víry a o tom, že způsoby vyjádření, které v životě uplatňuje, jsou účinnější než všechny lidské techniky. Toto musí tento člověk mladým, kteří jsou mu svěřeni, zprostředkovat a pomoci jim, aby sami udělali tuto zkušenost. Jedná se zde o stejnou účinnost, o stejnou schopnost formovat a utvářet, jež byla darována celé církvi. V benediktinsko-mnišské církvi v malém, domácí církvi, nese conversatio, klášterní způsob života, v sobě tutěž schopnost zprostředkování milosti, která je vlastní i „svátostinám“: pomocí síly úkonu víry, kterou věřící klade do svátostin, jsou svátostiny účinnými církevními znameními a jednáními, které by však byly bez užítku či dokonce škodlivé pro toho, kdo by je užíval bez víry či pro jiné účely.

Den mnicha

Vyváženost mnišského pořádku dne působí formačně už tím způsobem, jak po sobě následují rozličné činnosti - osobní a chórová modlitba, lectio, práce, stolování a odpočinek. Tato vyváženost vydává počet ve svém celku a jednotě:

ve svém bytí jakožto existence vztahů

ve svém bytí jakožto niternost sestávající z chápavosti, rozumu, paměti, vůle a pocitů

ve svém bytí jakožto těla v tělesnosti.

Vždycky se to dotýká celého člověka ne pouze v tom, jak po sobě následují okamžiky a činnosti, jak se střídají a člověka jako celek obklopují, nýbrž také v každém jednotlivém konání, které obsahuje všechny rozměry. Tak vede každé konání k jednotě osoby. Kvůli „svátostné“ kvalitě mnišského conversatio obsahuje každá činnost mnicha v průběhu dne sílu, jež působí

ozdravně a přispívá ke sjednocení osoby.

Ve společnosti, v níž jsou jednání lidí rozcupovaná, protože se jejich smysl vyprázdnil, a jež plodí ještě více roztržitosti, se dnes klášter osvědčuje tak jako i před staletími jako místo pravého lidství.

Kdo vstupuje do kláštera, nebere hned tento sjednocující faktor vážně: má zvyk neklást mezi věci žádnou spojitost, ale všechno vidět a dělat izolovaně. A tento zvyk se neztrácí okamžitě. Naopak má spíše tendenci k tomu, aby i činnosti mnišského života zapojoval do tohoto schématu. Tak bude nováček např. Tíhnout k tomu, aby své přítomnosti v chóru dával význam, který nemá nic do činění s lectio či s jeho prací.

Kdo uvádí lidi do mnišského života, musí výslovně objasnit křesťanský a církevní význam jednotlivých činností s jejich sjednocujícím potenciálem a musí mladým lidem pomoci, aby s tím udělali vlastní zkušenost. To je výzva a nárok na nás všechny: především musíme my sami toto všechno čím dál tím více odhalovat a žít! Protože „smysl“ nebo „význam“ nejsou něčím abstraktním a statickým, co člověk musí pochopit a podržet v hlavě, nýbrž čímsi nezměřitelně velikým (právě tak velikým jako Nejsvětější Trojice), co člověk za-žívá. Je to Boží plán, který nám vychází v ústrety a předchází nás, život, který nás táhne k sobě a sdílí se s námi a do toho musíme my sami jako první vstupovat čím dál tím hlouběji.

V následujícím textu bych rád uvedl nějaké příklady, jejichž způsobem působí jednotlivé činnosti mnišského života výchovně a formačně.

I. Formující síla Opus Dei

Svatý Benedikt chápe Opus Dei jako srdce benediktinského dne a jako vrchol, k němuž každé konání směřuje. A to po právu, protože bohoslužba není prostě jednou činností mezi ostatními, třebaže tou nejdůležitější, nýbrž je syntézou. Je okamžikem, v němž se všechny ostatní naplňují ve své nejplnější pravdě. Poněvadž mnišská liturgie sbírá plody osobního lectio a osobní modlitby a klade ji na oltář modlitby celé komunity, získává tím svůj plný smysl. Jak jen často se to děje, když se člověk snaží žít liturgii hodin dobře, že slova, jež člověk přijal během lectio, během přednesu žalmů, vyzařovala a osvětlovala v obsáhlejší a plnějším smyslu! Komunitní modlitbě je vlastní milost, která není nikde jinde přítomná. Člověk musí mladým lidem tuto milost pomoci rozeznat: „Kde jsou dva nebo tři ve jménu mém, tam jsem i já uprostřed nich“, pravil Pán - a to působím zde svou modlitbou.

Jeví se mi to tak, že jedna z milostí Opus Dei je jeho síla schopná působit vnitřní jednotu osoby, především jednotu konání. A myslím si, že dnes stojíme před výzvou přijmout liturgii pro nás opět za vlastní, a to zcela

osobně. Setkáváme se se dvěma postoji, jež jsou však v zásadě identické: Buď se chápe Opus Dei jako stroj, jenž je třeba i dobře namazaný a běží bez zádrhelů, stroj vrčící dokonalostí, v níž však má jedinec podíl pouze vnějškově. Vnitřně se v upřímné modlitbě cítí blokován bližním, který zpívá falešně, nebo blokován jiným bližním, který je nachlazen, žalmem, který neodpovídá jeho stavu duše atd. V důsledku toho je nucen čekat na to, až slavení dospěje ke konci, aby se mohl odevzdat bezprostřednímu kontaktu s Bohem, aby se „skutečně modlil“.

Nebo se má za to, že v liturgii musí jedinec jakýmkoli způsobem spolupracovat a konat, aby se mohlo říci, že ji zažil do hloubky. Z toho plyne požadavek, že každému se musí dát prostor „něco“ konat (v tom smyslu, že se může v něčem vyznamenat - ať už ve zpěvu, jenž se společně zpívá a zažívá, nebo v pozorném naslouchání čtení atd., nic by nemělo blíž k osobnímu jednání než předstoupit před mikrofon).

Dnešní mládež není vychovávána k niternosti a nechá se uchvátit vnějším zjevem. Tento postoj je typický pro naši společnost. Proto se lehce stává obětí těchto skicovitých postojů, jež obojí jsou povrchní a nepronikají k vlastní podstatě Opus Dei. Vždyť ono to není ve skutečnosti lehké a nejde to samo od sebe vstoupit do liturgie: Opus Dei je téměř vždy náročnou modlitbou, jež si žádá do ní uvést, a pro lidi naší doby možná ještě více než pro lidi minulosti.

Mimoto pocítujeme jistou neslučitelnost, jistou protikladnost či přinejmenším silné napětí mezi komunitní a osobní dimenzí: tu první vnímáme jako jistý útok na tu druhou - a druhou chápeme v pojmech sebeurčení či autonomie, namísto přináležitosti - jako by se „já“ utvářelo svým vlastním konáním namísto přijímáním sebe od Boha a od ostatních. Ale právě zde spočívá výzva tohoto „konání“, Opus Dei, které Bůh učinil srdcem našeho dne. Tato výzva spočívá v postřehnutí toho, jaké nové smýšlení a jaká hluboká jednota našeho „já“ nám přitéká kanálem Opus Dei.

1. Jednota mysli - paměti - afektivity

Liturgie zcela výjimečným způsobem formuje myšlení a afektivitu:

slavit ve společenství nějakou pravdu otevírá naše myšlení, takže může pojmout její krásu. Vůle ji zakouší a je jí upokojena. Pravda nenaplnuje pouze mysl, nýbrž také citovost, afektivitu.

okolnost, že se slaví dohromady, působí, že se pospolitost z přesvědčení a lásky rozšiřuje a prohlubuje. Vše, co je krásné a plně lidské, se sdílí, a to nejen proto, že sdílení krásného je osobní potřebou, požadavkem „já“, nýbrž také, protože sdílená radost se rozmnožuje.

Pravda, kterou slavíme, není žádnou abstraktní ideou, nýbrž osobou, je to

Ježíši Kristus, s nímž se v liturgii setkáváme, kterého se tím učíme lépe poznávat a milovat. Mysl musí být napjatá na to, co jí zajímá a co se jí dotýká, pak se jí dostane odpovědi na to, co se týče milovaného, co se týče jeho způsobu jak jednat, jak vnímat jeho druh a jak vidět věci. Afektivita tím bude upoutána.

Pravda, kterou slavíme, nám odhaluje naše dějiny a jejich význam. V liturgii objevujeme, jaký smysl měla některá zkouška, ta či ona událost ... Náš život se nově skládá: myslí se daří uspořádat zažité a rozeznat červenou nit, kterou Pán vetkal, paměť si vzpomene na minulé věci, jejichž smysl teď probleskne. Afektivita udělá zkušenost s nadějí, důvěrou a vděčností.

2. Jednota mysli a těla

Nechci se zastavovat objasňováním toho, že i naše tělesnost je zcela vtažena do zpívání, do gest a do asketického rozměru, jež v modlitbě hodin nechybí. Už mnozí o tom psali. „Chci jen vyzdvihnout, jak tělesný aspekt liturgie vede k jistému realismu a jemu samotnému v ústrety: budeme si vědomi naší ubohosti a naší důstojnosti.

Jsme vskutku ubohá stvoření. To se stává zřejmým nejintenzivněji v tom okamžiku, kdy chceme prokázat úctu Nejvyššímu. Soused, který kýchá, nebo někdo druhý, který falešně zpívá, by nám neměl jít na nervy, nýbrž nás vést zpět k vědomí naší bídy - s jistým soucitem i humorem také vůči nám samotným. Kdo se kvůli takovým věcem nemůže modlit, má trochu potíže se sebou samým (sebe poznat a přijat) a s Bohem (kterého nepovažuje za tak důležitého a přitažlivého).

Zároveň nám nic neukazuje více než liturgie živě naši vznešenost coby podstatu, jež je zasvěcena Bohu tím že nám daruje vybranou ladnost gest, postojů a oděvů. Liturgická gesta nás mohou naučit pravému ocenění a respektování před námi samotnými. V průběhu dne pak toto sebehodnocení můžeme klást i do velmi zanedbatelných věcí. Kdo vstoupil do kláštera před 20 lety, byl tváří v tvář gestům, jimž nerozuměl, bezradný a zmatený, kladl otázky nebo se proti tomu postavil. Dnes odpovídá mladý člověk na tyto obtíže jistým pasivním přijetím: v jádru se jen připojuje a přizpůsobuje. Gesta a obřady osvobozené od svých hlubokých a obsažných „náboženských“ významů se nyní nepozorovaně plní jistým jiným významem, a sice v tomto případě významem světským. Světským duchem, který např. tlačí člověka k tomu, aby se jen nic neudělalo chybně, nýbrž aby se vzbuzovalo zdání snaživosti. To znamená, že právě to, co nás mělo přivést k větší pravdě o nás samotných, nás od pravdy odvádí. Jedním z úkolů formace je dnes to, že se objasňuje, co znamená obsah a dále smysl liturgických gest a obřadů, jak se to kdysi dělávalo s katechumeny.

3. Jednota liturgie a lectio divina

Liturgie je okamžikem, v němž jsou paměť, srdce i představivost vystaveny nazírání tajemství způsobem přímějším a celistvějším než v lectio divina. Toto nazírání se stává zpěvem a je ze své strany zpěvem ulehčeno. To, čeho nebylo lectio s to dosáhnout, je dílem Božím (Opus Dei) dovedeno k dovršení. Životopisy našich cisterciáckých mystiček nám ukazují, že ony liturgii tímto rozjímavým způsobem žily, bez ohledu na to, zda měly vize v úzkém slova smyslu, což je ostatně ve skutečnosti druhořadé.

Avšak je zjevné, že se nám to může podařit jen tehdy, totiž žít liturgii tímto nazíravým způsobem, když jsme prodchnuti touhou a otevřeností ducha, jež obě vyrůstají z lectio a osobní modlitby. Proto může být pomůckou proti rozptýlení během chórové modlitby chodit do chóru s nějakou otázkou: a sice s otázkou důležitou pro náš osobní život, otázkou, kterou nám klade lectio a pro niž má Pán v liturgii připravenou speciální odpověď pomocí svého svatého Ducha. Je úlohou vychovatele, aby nováčka zavedl k otázce, jež je pro něj v každém okamžiku vitální, životně důležitá.

Opus Dei je stejně tak i okamžikem lectia v tom smyslu, že se v něm učíme pochopit náš konkrétní život. Jak často nám jen mysl ve světle verše žalmu či lectia brevis předkládá tvář onoho bratra či sestry, s nímž nejsme v pokoji, vnitřně před oči - vedle tváře Kristovy, který na nás klade znovu požadavky! Jestliže byla liturgie hodin nebo mše svatá skutečně žitá a ne pouze provedená, to se pak ukáže tehdy, když přijdeme z kostela: jsme konkrétně proměněni ve vztahu k problému, který jsme měli při vstupu do kostela? Jestliže už sami takto liturgii žijeme, budeme také umět očekávat od druhých stejnou cestu a učinit je k tomu pozornými. To neznamená, že bychom už museli být dokonalí a nikdy nemít okamžiky roztržitosti, ochablosti a starostí během Opus Dei. To pouze znamená, abychom bez ustání opět nalézali vědomí naší vlastní nedostatečnosti a vědomí milosti, kterou nám Bůh daruje: V těchto případech by to mohla být třeba ona milost odpuštění a „zásluh“ komunitního života, která se k nám vrátí coby požehnání.

4. Jednota liturgie a práce

V liturgii se představuje v ryzím stavu onen aspekt nevypočítavé a velkodušné služby, která také vytváří neproměňující se hodnotu práce. Prostřednictvím Opus Dei bude očištěna naše řízeň po moci, náš egoismus, naše sebestřednost a zapomnětlivost, která neustále poskvvrňuje naše snažení. V chóru je tělo povoláno sloužit s čistou nesobeckostí gest a úkonů, jež nemají vůbec žádnou zjevnou užitečnost a tím dávají nastoupit jediné opravdové užitečnosti, tomu unicum, tomu „jedinému potřebnému“ pro nás i celý svět. Kdo přichází do

kláštera nově, je obvykle překvapen, že komunita je schopna opustit práci či naléhavý rozhovor, aby plně a zcela vstoupila do liturgie. V liturgii tělo učí mysl hodnotě poslušnosti: člověk musí následovat rytmus zpěvu a tón hlasu a v souběžnosti gest člověk poznává, že „společné konání“ se podobá spíše tanci než pohybu stáda.

Ničemu nedávat přednost před Opus Dei, protože Opus Dei je smyslem všeho. Když tedy se bohoslužba provádí čistě formálně nebo se zakaluje úsilím o moc (když např. Chce nastolit svůj hlas či svoje cítění) nebo je oslabena nepřítomností, získává celý dne mnichů jiný barevný tón: onen neprůsvitný tón zvykovosti, onen zatěžující seberealizace. Musíme však zároveň připojit, že milost plně žít Opus Dei nestojí na počátku mnišského života, nýbrž na jeho konci: mniši, kteří tam dospěli, jsou už připraveni pro liturgii nebe! Z tohoto důvodu musí cesta formace dbát na toto základní dění našeho života, na liturgická gesta a obřady jako na hvězdu Severku, podle níž se člověk řídí. Člověk musí přezkoušet, jak je liturgie žita, a musí pomoci ji stále více žít.

III. Formující hodnota Lectio divina

1. Pravda myslí

Naše mysl má zapotřebí solidního obsahu, proto je nutná zdravá četba o pravdách víry na jisté intelektuální úrovni. To platí jak pro jednotlivce tak i pro komunitu. Jedinec si musí osvojit schopnost usuzovat a umění rozlišovat, aby se mohl orientovat v praktickém životě: komunita si musí vychovat jistou identitu a přivlastnit si jistou společnou vizi. Neformuje nás coby mnichy četba každé oblíbené spirituality, nýbrž vzdělávání u církevních otců a naší vlastní tradice.

Naše víra nesmí zůstat na úrovni pocitů. Musí si klást otázky, nalézat odpovědi a růst v pochopení toho, co si víra žádá. V tomto směru stojí za to číst apoštolský list Fides et ratio. Navazuje mezi jiným na nauku sv. Augustina, který hledal pravdu a nikdy by se nedal uspokojit obnošenou odpovědí. Tuto žízeň po pravdě je třeba v mladých lidech, kteří jsou ve formaci, vzbudit. Mládež se má pro sebe moci opět stát tím, co jí poprávu přísluší (právo, které jim náš svět odpírá každým myslitelným způsobem): období základních otázek a žízně po pravdě. Zde musí navázat lectio.

2. Setkání s osobou Krista a se sebou samotným

Ostatně víme sami dobře, že výuka nezmění ani osobu samotnou ani její způsob života, pokud obsah zůstane jen na abstraktní úrovni.

Ty tzv. Meditace či rozjímání jsou podle mého pohledu přesně o tomto: položit si otázku tváří v tvář objektivnímu obsahu, kterému člověk porozuměl,

a to tuto: „Co to má do činění se mnou, co mi tím Bůh říká?“ Jedná se o to přejít od vztahu k textu (a s jeho pomocí) ke vztahu k osobě, který nám skutečnost nikdy neobjasní ryze intelektuálním způsobem, nýbrž bude nás vždy konfrontovat s Božími nároky. Každá pravda chce být, nakolik jen je pravdou, objevena, tj. poznána, a to také vyžaduje bytostně proměnu v nás samotných: ona změna k lepšímu, onen růst k větší lidskosti, který Bůh - pravda všech pravd - od nás očekává. Zde však dnes maldí lidé narážejí na opravdovou obtíž. „Sám sebe změnit“ není výrazem, který se soudobé kultuře zamlouvá! Člověk střídá šaty, bydlení, přátele, manželku a zaměstnání, ano ale právě proto, aby se sám nemusel změnit.

Kristus od nás žádá, abychom neměli žádný strach před tím vidět sebe tak, jací jsme. Mladý člověk má o sobě obrázek, jehož tahy se s nejistotou ještě posilují. Když objeví, že není ani pracovitý a a ni krásný, vystává nebezpečí, že se zahrabe do sebe neplodným způsobem, že upadne do deprese a úletů, nebo že sebe odmítne a vše bude promítat na ostatní. Není snadné vést mladé lidi tím směrem, aby se postavili vlastní pravdě a otevřeli osvobozující cestu lítosti. Spontánně budou dávat přednost cestě uznání a potvrzení před cestou milosrdenství. Přesně tady spočívá vlastní výzva, pobídka nejen lectia nýbrž stejným způsobem i společného života, ba celého mnišství. Člověk musí dělat vše, aby je přivedl k tomuto momentu, v němž se musí rozhodnout: buď pokračovat a patřit na Kristovy oči a nechat si odpouštět, nebo utíkat pryč. Ale kdo neumí nic jiného než od toho utíkat, možná se pro náš život nehodí ...

3. Zniternění

Faktická proměna osoby se děje v té míře, jak:

text dosáhl toho, že mysl je osvícena a otevřena pro nové objevování (pro pravdu tajemství a pravdu vlastní ubohosti).

text dosáhl toho, že afektivita přišla do vztahu s osobou Pána.

slovo od Pána přijaté se uchová v paměti a stane se kritériem, aby v konkrétní zkušenosti všedního dne afekty posoudilo a vedlo.

Nejde jen o to, učinit během lectia „dobré předsevzetí a pak se snažit zůstat mu věrným, nýbrž naopak o to, uvidět celou realitu v novém světle tohoto zakusného setkání a přijatého slova. To je to, co nazýváme zniterněním.

Když člověk vidí, není lectio pouze intelektuální záležitostí, a také ne pouhou věcí pocitů, nýbrž je ve skutečnosti nástrojem k formování a vzdělávání celé osobnosti, která přece zůstává bez ustání v dynamice vnitřního pokroku a duchovního mládí a která už nechápe vlastní život jako mnoho různých složek v počítači (tady moje práce, tu služba v komunitě, tady ještě věrnost bohoslužbě, již je třeba uvést do souladu s těmi oběma předchozími činnostmi atd.), nýbrž jako jednotu. Tato osobnost se bude čím dál tím více učit

naslouchat tomu, co druzí říkají (a co jí třeba hned nesedne) a bude se učit dospět s nimi o tom k dialogu.

To naslouchání a dialog s druhými, především s představeným, a pak s každým bratrem, s každou sestrou, vypěstují ze své strany v osobnosti novou otevřenost, aby se slyšelo Boží slovo.

IV. Formující síla práce

První charakteristika mnišské práce spočívá v tom, že mnich nepracuje pro sebe. Výtěžek své práce nedostává do rukou. Mzdu, jíž by si mohl na vlastní pěst obstarat to, co potřebuje či co si přeje.

Na této rovině „smí všechno očekávat od otce kláštera“ (RB 33,5). Práce tedy není žádným základním prvkem osobní jistoty, nýbrž nástrojem, jímž člověk v klášteře předává své ruce a svou inteligenci Bohu, aby jejich výtěžek byl spravován někým jiným a aby se celé společenství mohlo těšit z toho: „všechno ať je všem společné.“ (RB 33,6). Přenechat se Bohu v komunitě, nesobecké přinášení vlastní práce v dar, společné jmění a naděje, že všechno potřebné přijmeme od Boha v komunitě: to je to, co mnich svou prací zažívá.

To ať neznamená, že člověk by proto směl - protože se nepracuje pro sebe, nýbrž pro celou komunitu - pracovat s minimálním nasazením své odpovědnosti! U mnicha, který si není vědom smyslu své práce, se může vplížit pokušení dělat jen to, co je bezpodmínečně nutné. Co jsme si řekli výše o vzdání se mzdy, o společném jmění a o naději, to pro osobu povyšuje smysl práce a neumenšuje jej v žádném případě.

Exordium parvum a život našich zakladatelů ukazují, jaký význam prisuzovali být zaopatrěni z vlastní činnosti, tím že žili bez příjmů z pronájmů, z úroků a odvodů zvnějšku. Toto mělo pro mnicha velkou výchovnou hodnotu, nehledě už vůbec ke všem důsledkům ve společnosti, u nichž se nechci zastavovat, třebaže jsou důležité. Toto tedy přivádí mnicha k tomu koncipovat zodpovědným způsobem nejen svou vlastní práci nýbrž i své životní rozhodnutí k životu zcela a úplně zasvěceného kontemplaci. Musíme tvrdě pracovat, abychom mohli pro nás náš způsob života chránit a zajišťovat. To nám dává vnímat modlitbu samotnou a celé povolání jako něco hodnotného, jako něco drahocenného a jako něco, nač věříme celým svým nasazením.

Dnes vstupují do kláštera většinou mladší, kteří ještě nezakusili, co to znamená zasloužit si živobytí, třebaže snad už i pracovali a neabsolvovali pouze nějaké studium. Obvykle jsou ještě podporováni rodinou, která jim zajišťuje různé služby. To platí přinejmenším pro italskou mládež. Někteří vstoupili, aniž by znali, jak si člověk ustele postel či jak se vezme do ruky koště: možná nikdy samostatně nevyplnili žádný úřední formulář či daňové

přiznání. Pro ně není zodpovědná práce samozřejmostí a musí se jim pomáhat ji objevovat. Ti, kdo jsou zodpovědní za různé pracovní oblasti, a ti, kteří pracují spolu na určité pozici, mohou být velkou pomocí při vedení noviců. Je velmi důležité, aby nikdo nemusel často pracovat o samotě.

Pracujeme nejen pro komunitu, ale také abychom mohli podporovat chudé, hosty, úsilí řádu a církve. Toto rozšiřuje duchovní horizont a velikost srdce. Často právě ty nejmateriálnější věci představují nástroje, které přispívají nejúčinněji k tomuto "rozšíření"! To může mít velkou výchovnou hodnotu jak v noviciátu tak i v komunitě, když totiž bratři či sestry mohou dát viditelné znamení, jímž se něčeho vzdávají nebo si nějakou věc odřeknou, aby z toho udělali dar pro druhé.

Dimenze daru, odevzdání se, kteří je tak osobní, je nutno znovu objevovat a ukazovat z hlediska nezištnosti: mít radost z radosti druhých, soucítit jejich strasti. Komunita, která je uzavřena sama do sebe, ztratí v delším horizontu svůj církevní duch - třebaže může být velmi pěkná.

Svět dnes už nezprostředkuje mladým lidem poselství krásy oběti: v našich evropských společnostech vládne sobectví. Nejedná se jenom o starou dobrou hamižnost v klasickém slova smyslu, nýbrž o mentalitu, podle níž se realita musí adaptovat nám a nikoliv my na realitu, nikoliv my se odevzdat. S touto odrazující, obrannou a sebe samu zaštiťující mentalitou zůstává člověk po celý život infantilní, dětinský. Sice existuje i riziko aktivismu, ale ten nestojí proti výše uvedenému egoismu, poněvadž je též nepřítelem odevzdání se. V tomto kontextu nihilistické mentality je křesťanská pokora pošetilostí: kdo je protřelý, jedná přece podle jiných měřítek! Takovou optikou nelze úsilí o moc nejen zatratit, ale je naopak tím jediným "normálem", tím, oč všichni zdraví lidé v jádru tajně usilují. Tváří v tvář tomuto cynickému pohledu lidí se jeví pokora prosté práce, která nemá žádný jiný, skrytý cíl, ba ani cíl dosáhnout svatosti, jako pramálo hodnověrná.

Lidé nám svěřením nám budou věřit jen tehdy, když jim to budeme předkládat životem. Když právě vstoupili do kláštera, budou se s úžasem dívat, že novicmistr či novicmistrová vykonávají stejné podřadné práce jako oni. A co více, budou v pokušení si myslet, že je mohou větší inteligencí překonat. Budou mít více úcty před tím, kdo je postaven výše ve společenské hierarchii kláštera, nebo b případě že budou považovat člověka odpovědného za noviciát hned za důležitějšího než celerář nebo než představení různých úseků práce, budou se snažit se přizpůsobit jeho vzoru. Jestliže jsou pracovití, ochotní a poslušní, nemůžeme z toho ještě odvodit, že si cení pokory. Možná dokonce ten, kdo vykazuje intenzívněji svůj odpor proti poslušnosti a pokoře, k nim nakonec najde cestu snáze.

Vidět práci mnichů jako službu a ne jako kariéru patří k věcem, které dopadají

na člověka v klášteře nejtíživěji - a současně nás nejúčinněji formují. Zda je tento postoj služby opravdový, to se dá ověřit:

- ⊗ na pozornosti ke skutečnosti a na spojení hlavy, srdce a těla v tomto odevzdání se skutečnosti (pozornost je již jistou formou sebeodevzdání se skutečnosti). V našem světě úniků a virtuální, zdánlivé skutečnosti může být tako bdělost pro mladé lidi opravdovým cvičením, jež je záhodno praktikovat, pravou askezí, která o to více vede k jednotě.
- ⊗ na vynalézavosti a zodpovědné poslušnosti, jež nejenže nejsou žádnými protiklady, nýbrž jdou vždy ruku v ruce, pokud jsou opravdové. Kdo umí poslouchat, umí také lépe vidět skutečnost. Stejně je tomu i s poslušností, která je schopna přicházet s vlastními myšlenkami: je pak schopnější osobních vztahů a opravdového naslouchání.
- ⊗ na spolupráci, bez níž by taková vynalézavost byla jen individualistickou seberealizací a poslušnost jen pasívním vykonáváním. Ve spolupráci nacházejí poslušnost i tvořivost své nejbohatší naplnění. Být schopen pracovat spolu s druhými je jedinečným způsobem chování, jež odpovídá lidské podstatě.
- ⊗ na schopnosti přijímat své vlastní pochybení při práci tím, že člověk rozlišuje, nakolik byla přítom ve hře nedbalost a kde se tedy člověk musí změnit, nebo zda to byla pouze nešťastná náhoda, kterou člověk na sebe musí v pokoji vzít. To je jedna z nejzaručenějších zkoušek, při nichž se může rozeznat, zda někdo žije pro idol sebe samého nebo zda při tom lze zniternit náboženský smysl toho, co daný člověk vykonává.

Lidé, kteří krok za krokem vstupují do radost při práci jako u Syna tesařova, se budou "cítit" úspěšnými, ať už dělají cokoli, poněvadž to dělají tvořivým způsobem, který jim umožňuje se v tom vyjádřit. V protikladu k tomu budou, jak ukazuje zkušenost, nespokojenci uhánět vpřed, aby usilovali "o vznešené úkoly" a zůstávali vždy nespokojení, zvláště když se jim tyto úkoly svěří. To "já" nebude ve skutečnosti ani tak formováno tím, co člověk dělá, jako spíše tím, jak to dělá. Jestliže člověk koná svou službu s nákonností a inteligencí, v duchu poslušnosti, v duchu spolupráce a otcovskosti - kterou může žít i postulant -, pak má toto konání podíl na milosti církve, která má co do činění s živým vanutím Ducha Ježíše Krista, který církvi dává život. A On to "já" bude moci proměnit a upevnit tak, jak toho žádná vykonávaná práce není jinak schopná.

Tímto způsobem uskutečňované jednání pomáhá růst ve vlastní identitě a stávat se stále způsobilějším se chovat moudře a tak, jak to odpovídá realitě, a to právě nakolik jen jsou těmi jednáními, jež utváří komunitu a komunikaci.

V této perspektivě se stává jasným to, že pedagogika represivního stylu, která znehodnocuje jednotlivá nadání, aby vedla k pokoře, je plně nepřiměřená.

Církev zajisté znala takovou pedagogiku v průběhu svých ději, především v dobách prodchnutých intenzívnějším individualismem. Ale spiritualitě *communio*, kterou Duch svatý daroval církvi naší doby, je taková pedagogika cizí a je také cizí cenobitskému charismatu cisterciáků. Chybným na tomto místě je však rovněž moderní individualistická mentalita, která používá psychologické prostředky k nadhodnocení jednotlivce a k posílení pocitu sebejistoty, což je v protikladu ke *communio*.

A jako musí zdravá teologie vždy držet pohromadě lidství a božství Ježíše Krista, tedy skutečnosti, které se nedají navzájem bezprostředně sjednotit, nebo obě pravdy o společenství (*communio*) a o rozdílnosti v Nejsvětější Trojici, tak se musí zdravá pedagogika snažit držet pohromadě obě dimenze jednotlivce a komunitního bytí, jež jsou vlastní každé osobě, i když je to namáhavé pro naše lidství, jež je už od počátku poněkud rozpolcené. Víme však, že tyto dvě dimenze nejsou ve skutečnosti ve vzájemném protikladu, nýbrž že se doplňují takovým způsobem, že jedna skutečnost je pravdou druhé, že je prubířským kamenem její autenticity, opravdovosti.